

Hristos. Acolo descoperim ceea ce este cu adevărat omul. Și, dacă vrem să vedem cu adevărat o *duminică de om*, atunci trebuie să ne uităm la Iisus Hristos. Acest Om (cu majusculă) este, întâi de toate, Omul desăvârșit din Iisus Hristos, pentru că, așa cum ne spune Părintele Stăniloae, „între oameni a pășit un om care nu mai e centrat în el însuși, ci în Dumnezeu, e identic ca persoană cu Dumnezeu [...] Hristos e în gradul suprem omul pentru oameni, întrucât e omul pentru Dumnezeu sau umanitatea deschisă deplin lui Dumnezeu”.

Cuprins

Precizare	7
1. Întruparea – colindul iubirii lui Dumnezeu în inima și viața omului	9
Adevărul Întrupării	14
„Casa Pâinii”	22
Naștere și renaștere	31
Iubire, frumusețe și raționalitate	40
Vifleemul și Golgota	42
Peștera lui Iisus și peștera lui Platon	44
Colindă și Euharistie	52
„Omul din Dumnezeu și Dumnezeu din oameni”	54
Magii, aur, smirnă și tămâie	61
A posti	74
A sluji	77
Naștere și Înviere	84
2. „Dumnezeu ne iubește mai ales când noi nu merităm” ...	87
Pluralul „Paști”	93
Pogorârea la iad – începutul Învierii	95
Lumânările credincioșilor	96
Toma nelămuritul	101

Săptămâna Mare – zilele lui Dumnezeu-Omul	105
Crucea – dragostea desăvârșită a lui Dumnezeu	107
Îndoiala – moașa credinței	111
Pietrele și inima noastră	115
Luni – ziua rodirii lăuntrice	118
Marti – ziua așteptării	124
Miercuri – ziua rugăciunii smerite și a iertării	131
Joi – ziua trădării și a Euharistiei	142
Vineri – ziua iubirii răstignite	150
„Părinte, iartă-le, că nu știu ce fac!”	154
„Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?”	156
Învierea a început în Vinerea Mare	161
Lumina nu se stinge niciodată	164
O <i>duminică</i> de om	167

Aceasta e chiar mai mult decât atât: e o carte *vegheată*. Inițiatorul dialogurilor de față – cel care, firesc, pune de regulă întrebările – știe și a simțit: uluitor de buna și de generoasa doamnă Lavinia Spandonide, întreaga echipă de la Spandugino, Părintele Episcop Ignatie al Hușilor, Editura Horeb, cu toții *au stat de veghe și stau de veghe* pentru această carte.

Adâncă reverență & adâncă recunoștință!

Cristian Pătrășconiu

Mai 2023

1
**Întruparea – colindul iubirii
lui Dumnezeu în inima
și viața omului**

CRISTIAN PĂTRĂȘCONIU: *Vorbim despre naștere, despre Nașterea – cu majusculă! Despre acea naștere vorbim în preajma Crăciunului și în inima Crăciunului: despre Nașterea Domnului. Avem motive să chestionăm această zi? În acest sens întreb: există argumente să ne îndoim că aceasta ar fi data la care S-a născut Iisus, 25 decembrie? Este o convenție? Este mai mult decât o convenție?*

PĂRINTELE EPISCOP IGNATIE: Cred că este mult mai benefic, din punct de vedere spiritual, să ne concentrăm asupra a ceea ce transmite ca mesaj această sărbătoare, asupra a ceea ce este cu adevărat relevant pentru creștini, asupra conținutului ei, fără a ignora chestiunea datei de naștere a Domnului Hristos. Este de la sine înțeles că sunt foarte mulți cei care și-au pus întrebări legate de legitimitatea acestei date, despre care nu aș spune neapărat că este una convențională, dar nici statuată, cu argumente solide, ca fiind ziua oficială, „istorică”, a mării Nașteri – o zi oficială precum cea pe care o știm noi când ne uităm în buletin sau pe care o aflăm din cele relatate de către părinții noștri,

potrivit cărora ne-am născut într-o anumită zi concretă, într-un anumit an precis. Din perspectiva mea, nu cred că este esențială sau atât de relevantă legitimitatea ori exactitatea acestei date. Cu toate acestea, este cunoscut faptul că, cel puțin până în secolul al IV-lea, în emisfera răsăriteană a creștinismului, adică în partea bizantină, sărbătoarea Crăciunului era celebrată împreună cu sărbătoarea Bobotezei, a Botezului Domnului, din 6 ianuarie. În favoarea acestei datări stau mărturie mai multe cuvântări sau omilii – cum se numesc în termeni tehnici – ale Sfinților Părinți, care ne dau acest indiciu, și anume că sărbătoarea Nașterii Domnului, a Întrupării Fiului lui Dumnezeu, era celebrată împreună cu sărbătoarea Botezului Domnului. În literatura de specialitate, ambele sărbători erau numite „sărbătoarea Epifaniei” – un cuvânt din limba greacă, însemnând „arătare”, „manifestare”, „revelare”, „aducere la suprafață” a unei taine teologice. Această celebrare comună nu era aleatorie, ci avea un sens profund. Atât sărbătoarea Nașterii Mântuitorului, a Venirii Fiului lui Dumnezeu sau a înomenirii Lui în lumea aceasta din Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, cât și cea a Botezului Domnului în apele Iordanului sunt o *teofanie*, o revelare, o arătare a lui Dumnezeu. La Naștere *ni Se arată* Dumnezeu-Fiul, *Se întrupează* Dumnezeu-Fiul ca Om, ia trup concret, se face Om, după cum se spune în terminologia specifică. La Bobotează *ni Se arată*, *ni Se descoperă*, conform relatărilor biblice neotestamentare, Sfânta Treime. Este evenimentul în care

Dumnezeu *ni Se arată* exact așa cum este El și așa cum credem în El: Dumnezeu unic în ființa Sa și întreit în Persoane; Tatăl este Cel care dă mărturie sau ne încredințează că Cel ce *Se afla* atunci în apele Iordanului este chiar Fiul Său cel Preaiubit, iar Duhul Sfânt, revelat în chip de Porumbel, se purta deasupra apelor Iordanului. În contrast frumos, din punct de vedere cronologic, partea apuseană a creștinismului celebra Crăciunul în 25 decembrie. Documentul care atestă faptul că, la Roma sau la Milano, Crăciunul se sărbătorea în 25 decembrie este un cuvânt (sau o omilie) al Sfântului Ambrozie al Milanului, rostit în anul 353, cu prilejul intrării în monahism a surorii sale, chiar de sărbătoarea *natalis salvatoris*, o denumire latină a praznicului Nașterii Domnului. Este interesant că, începând cu secolul al IV-lea, creștinii răsăriteni, înaintașii ortodocșilor de astăzi, au preluat de la creștinii apuseni, care făceau parte din Biserica nedespărțită, drept zi de serbare a Crăciunului, data de 25 decembrie. Primele documente care atestă introducerea sărbătorii Crăciunului pe 25 decembrie sunt două omilii ale Sfântului Grigorie Teologul, care, odată ajuns pe tronul arhiepiscopal de Constantinopol, le-a rostit cu două prilejuri diferite, ceea ce constituie un indiciu că aceste două sărbători se țineau în date diferite: la 25 decembrie 380 a rostit o cuvântare la *sărbătoarea Crăciunului*, numită *Teofanie*, iar în 6 ianuarie 381 a ținut o omilie la *sărbătoarea Botezului*, numită *Sfintele Lumini*. Motivele care au stat la baza acestei separări a celor două

sărbători, conform specialiștilor (unul dintre ei fiind Părintele Jan Nicolae, profesor de teologie la Facultatea de Teologie din Alba Iulia), sunt trei: 1. argumentul tradiției sărbătoririi acestui eveniment și argumentul documentelor romane, în sensul că vechimea prăznuirii Crăciunului în data de 25 decembrie, la Roma – așa cum avea să susțină Sfântul Ioan Gură de Aur, într-o omilie la Nașterea Domnului (386–388) –, ar trebui să fie un motiv extrem de întemeiat în favoarea sărbătoririi evenimentului la data respectivă; 2. argumentul tradiției liturgice, care ia ca punct de plecare pentru sărbătorile anului bisericesc data de 25 martie, când se sărbătorește Buna Vestire; corespondentul cronologic al evenimentului zămislirii Fiului lui Dumnezeu ca Om la Buna Vestire, care a avut loc în 25 martie, este data de 25 decembrie; 3. argumentul pastoral al Bisericii creștine primare, care a contracarat una dintre sărbătorile mithraice, *Dies natalis Solis invicti*, ce avea loc în 25 decembrie. În contrast cu această sărbătoare păgână, dedicată zeului Soare, a fost așezată sărbătoarea închinată lui Iisus Hristos, Soarele dreptății, așa cum este numit de către profetul Maleahi (*Maleahi* 4, 2).

ADEVĂRUL ÎNTRUPĂRII

De fapt, aici am vrut să ajung. Și vă mulțumesc că am mers împreună, gând la gând, cum se spune. Oricare ar fi

controversele legate punctual de chestiunea unei date anume, într-un final, poate că ele nu ne ajută. În fond, cea mai importantă veste legată de Nașterea Domnului este că S-a născut Iisus Hristos, nu-i așa? E vestea că – spunea cineva – verticala coboară în orizontală, Cerul coboară pe pământ și Se întrupează. Ceea ce știm imediat, direct din Biblie, despre Nașterea Domnului regăsim în două Evanghelii...

Cât de frumos ați exprimat în câteva cuvinte adevărul Întrupării: verticala coboară în orizontală! Minunat. Relatările despre evenimentul Întrupării, al Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, le vom găsi doar în *Evanghelia după Matei* (1, 18–25; 2, 1–23) și în *Evanghelia după Luca* (2, 1–20). Versiunea de la Matei este relatată, conform cercetătorilor, din perspectiva Dreptului Iosif, logodnicul Fecioarei Maria. Versiunea de la Luca este mai detaliată, mai elaborată și e scrisă dintr-o perspectivă istorică și teologică, fiind numită „Evanghelia copilăriei lui Iisus”. Aceste două narațiuni despre Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos sunt complementare, nu neapărat diferite; de exemplu, la Sfântul Evanghelist Matei sunt consemnate visul lui Iosif despre nașterea lui Iisus din Fecioara Maria, logodnica sa, venirea și închinarea magilor; specifice relatării Sfântului Evanghelist Luca sunt mențiunile cu privire la personaje și evenimente istorice („cezarul August” și recensământul), dar și cântarea plină de bucurie și lumină a îngerilor și vestea adusă păstorilor.

Dacă ar fi să facem o ordonare a textelor (care există în Biblie) despre naștere, despre Nașterea Mântuitorului, ce fel de texte am avea? Avem aceste surse, să zicem, cumva, zero – rela-tările din Evangheliile. Dar avem și texte prin reacție – de comen-tariu, de hermeneutică în raport cu marea Vestă, cu Vestea Nașterii Mântuitorului...

În abordarea – să zicem, critico-raționalistă – a eveni-mentului Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, au fost destui care s-au întreat: cât am putea considera că este veri-dic, cât corespunde cu realitatea? Și care ar trebui să fie consi-derată sursa primară a tot ceea ce presupune sau implică acest tablou extraordinar al unui eveniment fundamental și înte-meietor pentru creștini? Evident, nu îmi propun sub nicio formă să intrăm în tot hățișul discuțiilor care s-au iscat pe marginea acestor două întrebări. Există un argument intern al veridicității evenimentului Nașterii Domnului: un mic verset din capitolul 2 al *Evangheliei după Luca*, așezat imediat după relatarea propriu-zisă a evenimentului Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. În acest verset, ni se spune: „Iar Maria păstra toate aceste cuvinte, punându-le în inima sa” (*Luca* 2, 19, 51)¹. În altă ordine de idei, martorul ocular sau prima

¹ Pentru versiunea în limba română a citatelor scripturistice, s-a folosit Biblia sinodală, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, și „Versiunea diortosită după Septuaginta”, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2018.

sursă orală a acestor evenimente biblice – Buna Vestire, visul lui Iosif, logodnicul Mariei, recensământul, nașterea pruncu-lui Iisus, cântarea îngerilor și vestea adusă păstorilor, așezarea pruncului Iisus în ieslea peșterii, venirea și închinarea magi-lor –, preluate ulterior în relațiile celor doi evangheliști, Matei și Luca, iar de aici, în tradiția liturgică a Bisericii, este Maica Domnului. Inima ei a devenit o Evanghelie de carne, în care păstra, cu multă gingășie și discreție, taina venirii lui Dumnezeu-Fiul printre noi oamenii.

Revenind la întrebarea dumneavoastră, aș vrea să vă propun următoarea succesiune logică a detaliilor care țin de tabloul evenimentului Nașterii Domnului Hristos. În primul rând, m-aș opri asupra a ceea ce înțelegeau evreii prin relația dintre Maica Domnului și Dreptul Iosif. Evanghelistul Matei ne spune că cei doi erau logodiți. Evident că – iertați-mi expresia puțin cam puternică – igno-ranții (și din aceștia sunt destui) au ajuns la concluzia absurdă și aberantă că Maica Domnului a fost un fel de mamă-surogat pentru Iisus, de vreme ce El nu S-a născut într-o familie „clasică”, adică formată dintr-o mamă și dintr-un tată care trebuiau să fie căsătoriți. Mai mult, ni se vântură afirmația ilogică potrivit căreia Iisus are „un tată care acceptă paternitatea fără să fi contribuit la ea”. Folosind cuvintele lui Ludwig Wittgenstein, care susține că „limba-jul deghizează gândirea”, am putea suspecta o asemenea mentalitate de contestare a tot ceea ce se poate exprima în termenii supranaturalului, așa cum este nașterea lui Iisus.

Lectura aceasta, cu „mamă-surogat” – iertați-mă că o spun și mi-o asum –, mi se pare una dintre cele mai stupide idei vehiculate în spațiul public de la noi. Ea vine dintr-o anumită zonă progresist-superficială și ignorantă în mare măsură.

În cea mai mare măsură. În mentalitatea evreilor, existau două etape în ceea ce privește întemeierea unei familii. Prima etapă a acesteia era logodna, care avea o valoare juridică precisă. Din acel moment, relația juridică dintre cei doi era de soț și soție, fără ca acest lucru să implice vreun raport conjugal între ei și fără să fie considerată o simplă alegere pentru viitor. Orice abatere de la această convenție cu valoare juridică era pedepsită cu lăpădarea, uciderea cu pietre a celei vinovate, în fața casei părintești. Deci, logodna era definitivă, nu provizorie, și trebuia să se încheie cu căsătoria propriu-zisă. Logodnica rămânea în casa părinților ei timp de un an, iar apoi relația putea fi oficializată prin căsătorie. Aceasta reprezintă a doua etapă a căsătoriei tradiționale la evrei. Maica Domnului era logodită cu Dreptul Iosif. În intervalul de până la un an, aceasta primește vestea că Îl va naște pe Fiul lui Dumnezeu, fapt care îl tulbură pe Dreptul Iosif. O asemenea zămislire e judecată în mintea lui Iosif ca un soi de infidelitate conjugală, dar gândul îi este spulberat de intervenția convingătoare a îngerului. Întregul moment de îndoială este frumos surprins de autorul *Imnului Acatist al Bunei Vestiri*: „Vifor de gânduri îndoielnice având întru sine, înțeleptul

Iosif s-a tulburat, uitându-se spre tine, cea neamestecată cu nunta, gândind că ești furată de nuntă, tu, ceea ce ești fără de prihană; dar, când a cunoscut că zămislirea ta este de la Duhul Sfânt, a zis: Aliluia!” Apoi, îngerul îi conferă Dreptului Iosif calitatea juridică de tată al lui Iisus, nu prin naștere, ci prin faptul că el Îi va pune numele Iisus, un drept exclusiv al tatălui în tradiția iudaică. De altfel, însuși textul evanghelic confirmă cele de mai sus: „Fiind Maria, mama Sa, logodită cu Iosif, mai înainte de a fi ei laolaltă, ea s-a aflat pe sine având în pântece de la Duhul Sfânt. Iar Iosif, bărbatul ei, drept fiind și nevrând s-o dea el în vileag, a vrut s-o lase pe ascuns. Și cugetând el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis, grăind: «Iosife, fiul lui David, nu te teme s-o iei pe Maria drept femeia ta, fiindcă ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt»” (*Matei 1, 18–20*). Conform acestei relatări, nașterea lui Iisus este supranaturală. Ea nu poate fi analizată de scoica minții noastre. Se acceptă prin credință și prin faptul că Dumnezeu poate oricând transcende legile materiei, în calitate de Creator al acestora. Dacă nu ar putea să le transeandă, atunci nu ar mai fi Dumnezeu. Legat de acest aspect, fostul papă emerit Benedict al XVI-lea avea să se exprime extrem de plastic: „Nașterea lui Iisus dintr-o Fecioară, așa cum este ea redată în Evangheliile, a stat dintotdeauna ca un spin în ochii iluminiștilor de orice fel”. A încerca să parcelezi absolut totul din punct de vedere rațional, nemailăsând loc pentru

mister, pentru taină, pentru transcendență, e semn vădit de imaturitate spirituală și intelectuală.

Pentru a înțelege atât cât ne este cu putință nașterea supranaturală a lui Hristos, trebuie luat în calcul faptul că inițiativa întrupării Acestuia este divină, nu omească. Este divină în sensul că reprezintă lucrarea comună a Preasfintei Treimi: „Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu Se va chema” (*Luca* 1, 35). Prin urmare, Dumnezeu-Treimea este Cel care decide condițiile zămislirii Fiului lui Dumnezeu ca Om din Fecioara Maria. Nu este dreptul nostru de a gândi sau de a impune planul sau detaliile Întrupării. Nașterea Sa nu trebuia să fie comună cu a tuturor oamenilor. A fost „unică și nu din necesitatea firii, ci din bunăvoința lui Dumnezeu”, pentru că „nici prima Lui naștere «din Tatăl», nici a doua nu au avut ceva comun cu a altuia” (Leonțiu de Bizanț). În terminologie teologică, Hristos este numit „noul Adam”. Părintele Stăniloae explicitează această asemănare: „Hristos ca om vine la existență, asemenea lui Adam, printr-un act de creație dumnezeiască”. Este o naștere minunată, pentru că „nu e un fapt de natură, ci un fapt al copleșirii naturii de către Duhul cel dumnezeiesc, într-un mod cu mult mai deplin decât în nașterea celorlalți oameni” (Părintele Dumitru Stăniloae).

Conform narațiunii Sfântului Evanghelist Luca, Nașterea Domnului a avut loc în timpul împăratului Augustus

(„cel vrednic de închinare”), titlu conferit lui Octavian (27 î.Hr. – 14 d.Hr.) de către Senatul Roman, în anul 27 î.Hr. Acesta decretează organizarea unui recensământ al tuturor locuitorilor Imperiului Roman. Recensământul a avut loc „pe când Quirinus governa în Siria” (*Luca* 2, 2). Publius Sulpicius Quirinus a fost guvernatorul Siriei, conform mărturiei istoricului Tacitus, între anii 6 î.Hr – 9 d.Hr. Conform teologilor, toate aceste detalii legate de recensământ nu sunt întâmplător menționate de către Sfântul Evanghelist Luca. Nu serveau doar pentru încadrarea într-o cronologie istorică precisă, ci pentru a contextualiza teologic universalitatea evenimentului Nașterii Domnului. Octavian Augustus a fost asociat cu perioada de pace a Imperiului Roman (*Pax Romana*), fapt care a determinat ca, din porunca sa, să fie ridicat de către Senatul Roman un Altar al Păcii (*Ara Pacis Augustae*), în anul 13 î.Hr. Într-o inscripție din cetatea Priene, din Asia Mică, datând din anul 9 î.Hr., Augustus este descris ca fiind „mântuitor” pentru „generațiile viitoare”, iar ziua lui de naștere, „ca începutul unei vești bune pentru lume. De la nașterea lui trebuie să înceapă noua socotire a timpului”. Toate aceste amănunte confirmă că Stăpânul istoriei este Dumnezeu, Cel care dă sens tuturor evenimentelor din istoria mântuirii neamului omenesc. Nașterea Domnului nu este numai pentru poporul ales, ci pentru „întreaga *oikoumene*”, așa cum recensământul a pus în mișcare întreaga lume a Imperiului Roman. În contrast cu împăratul Octavian Augustus, Se naște un alt Împărat, Care este El

Însuși Pacea (*Pax Christi*), pe care o aduce în lume prin iubirea Sa, prin jertfa Lui de pe Cruce și prin Învierea Sa. Acest paralelism spiritual între Augustus și Hristos este afirmat chiar în slujba din ajunul Crăciunului: „August ajungând singur stăpânitor pe pământ, a încetat mulțimea stăpânirii oamenilor; iar Tu întrupându-Te din cea curată, s-a surpat mulțimea idolilor. Sub o împărăție lumescă cetățile erau și neamurile au crezut într-o stăpânire a dumnezeirii. Scrisu-s-au popoarele din porunca cezarului; scrisu-ne-am credincioșii în numele dumnezeirii Tale, a Dumnezeului nostru întrupat. Mare este mila Ta, Doamne, slavă Ție”. Hristos este un împărat în fața Căruia, deși nu așteaptă onoruri și slava lumii, se închină tot pământul, El fiind Împăratul întregii lumi, nu numai al celei romane sau al celei iudaice. Iar ziua Lui de naștere devine temei de bucurie veșnică pentru toți cei care cred în El. Se naște...

„CASA PÂINII”

Unde? Într-o iesle, nu-i așa?

Într-o iesle sărăcăcioasă, smerită, care trimite la gândul că adevărata înălțare a omului este întotdeauna prin smerenie, nu prin mândrie. Hristos a ales să Se nască nu într-un palat, înconjurat de mai-marii lumii, de potențații vremii Lui, îmbrăcat în haine scumpe, ci „înfășat” în scutece simple și „culcat în iesle” (*Luca 2, 12*), în mijlocul vitelor.

Cu permisiunea dumneavoastră, aș dori să revin puțin la amănuntul legat de recensământ. Acesta se derula în două etape: în prima dintre acestea, erau consemnate toate bunurile imobiliare, pământurile, tot ceea ce ține de partea materială, iar în cea de-a doua se stabileau impozitele aferente. Pentru recensământul proprietăților funciare, fiecare trebuia să meargă în cetatea de origine, adică în locul unde s-a născut. Într-un asemenea context, Maica Domnului și Dreptul Iosif pleacă dinspre Nazaret spre Betleem, care era cetatea, localitatea natală a Dreptului Iosif. Ajunși în acest punct, am putea avansa ideea că, printr-un edict emis de un împărat păgân, evenimentul Nașterii Mântuitorului Iisus Hristos a pătruns în umanitate ca o realitate universală. Dumnezeu, fiind Stăpânul istoriei, rânduieste totul în așa fel încât să fie o împlinire a profețiilor vechi-testamentare despre nașterea lui Mesia. Mâna Providenței a fost cea care i-a pus pe calea Betleemului pe Fecioara Maria și pe Dreptul Iosif. Evanghelistul Luca ne spune că, sosind sorocul de a naște, nu au găsit loc de odihnă, în ciuda ospitalității proverbiale a evreilor, fiind nevoiți să se adăpostească într-o peșteră.

Dacă mergem pe firul logic, al logicii istorice, în privința istoriei Nașterii Domnului, nu este niciun dubiu unde S-a născut, nu-i așa? S-a născut la Betleem.

Absolut niciun dubiu. S-a născut în Betleemul Iudeei.